

Verbod ivoorhandel werkt niet

Het aantal olifanten in Afrika blijft dalen. Hun ivoren slag tanden zijn zeer gewild en het verbod op de handel heeft geen effect.

Cor Speksnijder
Amsterdam

Ondanks een wereldwijd verbod op ivoorhandel gaat het stropen van olifanten in Afrika onverminderd door en draait de illegale handel in slag tanden op volle toeren. Wetenschappers ontdekten dat het meeste ivoor dat de laatste jaren werd onderschept afkomstig is van olifanten die kort tevoren waren gedood. Daarmee bevestigen zij dat olifantenpopulaties in Oost-, West- en Centraal-Afrika nog steeds krimpen.

Uit analyse van veertien grote ladingen slag tanden die tussen 2002 en 2014 in beslag waren genomen, bleek dat meer dan 90 procent van het ivoor had toebehoord aan olifanten die hooguit drie jaar eerder waren gedood. 'De omloopsnelheid van ivoor is hoog. Dat betekent dat het stropen volop doorgaat', aldus Samuel Wasser van de Universiteit van Washington. Hij is een van de auteurs van een publicatie in *PNAS*.

De onderzoekers beschouwen hun conclusies als een bevestiging van eerdere schattingen van het aantal olifanten dat door stroppers wordt gedood. In vijftien Afrikaanse landen zijn de olifantenpopulaties sinds 2007 met zeker 30 procent gekrompen. In Centraal-Afrika is het aantal bosolifanten tussen 2002 en 2013 gekelderd met 62 procent. In Mali, Tsjad en Kameroen dreigt de olifant uit te sterven. (Terzijde: enkele landen in zuidelijk Afrika worstelen met een overbevolking van olifanten in natuurparken.)

De tijd tussen de dood van een olifant en het onderscheppen van het ivoor werd door de wetenschappers vastgesteld met behulp van de koolstof-14 methode (zie kader). Ivoor dat voor 2011 in beslag was genomen bleek afkomstig van olifanten die 8 tot 10 maanden eerder waren gedood. Na 2011 loopt de tijdsperiode tussen stroppen en confiscatie op tot 2 en soms 3 jaar. Volgens de onderzoekers een teken dat het voor smokkelaars moeilijker wordt grote ladingen te verzamelen. De onderschepte slag tanden zijn afkomstig van jongere olifanten. 'Soms zijn de slag tanden zo klein dat er nauwelijks ivoor aan zit', zegt Samuel Wasser.

Een ivoren buste van Mao Tse-tung in een Chinese winkel in Guangzhou.

Foto EPA

Onderschepte slag tanden worden kleiner en zijn dus afkomstig van jongere olifanten

Er wordt vaak gedacht dat de ivoorhandel voor een flink deel bestaat uit oude voorraden van bijvoorbeeld in beslag genomen smokkelwaar. Dat klopt niet. China en verscheidene andere landen staan de handel in 'oud' ivoor toe. Dit onderzoek lijkt aan te tonen dat veel vers ivoor wordt verhandeld onder het mom van oud ivoor, aldus Elizabeth Bennett van de Amerikaanse organisatie Wildlife Conservation Society.

Uit dna-analyse van de slag tanden blijkt dat ze voornamelijk afkomstig zijn uit Oost- en West-Afrika. De ivoor-

smokkel gaat het snelst in Oost-Afrika. Daar leven olifanten vooral op savannes en zijn ze makkelijker te schieten dan in andere regio's waar ze in bosrijke gebieden leven. De belangrijkste afnemers zijn China, Vietnam, Thailand, de Filipijnen en Taiwan.

Het onderzoek maakt eens te meer duidelijk dat de strijd tegen het stropen van olifanten nauwelijks resultaat oplevert. Dat komt mede doordat er te weinig wordt gekeken naar de politiek-economische context van de stroperij, zegt Bram Büscher, hoogleraar sociologie van ontwikkeling en verandering

HOE OUD?

De onderzoekers hebben 231 slag tanden van olifanten onderzocht met de zogenoemde koolstofmethode. Ze wisten het moment waarop de olifanten moeten zijn gedood vast te stellen door te kijken naar de hoeveelheid radioactief koolstof (C-14) in het ivoor. Koolstofdatering wordt meestal gebruikt voor archeologische vondsten. Het kan worden toegepast op organisch materiaal tot 60 duizend jaar oud. In dit geval zijn de wetenschappers uitgegaan van de bovengrondse atoomproeven die in de jaren vijftig en zestig zijn genomen. Bij deze kernproeven kwamen grote hoeveelheden radioactief koolstof in de atmosfeer terecht. Die zijn opgenomen door planten en dieren. Doordat het C-14-niveau sinds de jaren zestig geleidelijk is gedaald kunnen wetenschappers aan het koolstofgehalte in tanden en botten vrij nauwkeurig vaststellen wanneer ze zijn gevormd. Datering met behulp van 'bomkoolstof' wordt soms ook gebruikt bij het vaststellen van de ouderdom van menselijke resten. En van de 'reistijd' van cocaïne, die van Zuid-Amerika zijn weg vindt naar de Verenigde Staten.

aan de Wageningen Universiteit. 'De toenemende druk op natuurlijke hulpbronnen en *wild life crime* houden verband met elkaar. De Chinezen leggen in Afrika nieuwe wegen aan. Die nieuwe infrastructuur bevordert stroperij en ivoorhandel.'

Niet alleen de Aziatische koper van ivoor, ook de westerse consument speelt daarin een rol, zegt Büscher. 'In onze iPads en telefoons worden zeldzame materialen gebruikt, die de Chinezen uit Afrika halen. De legale en illegale handelsstromen raken met elkaar verweven.'

Oude bonobo kan best een bril gebruiken

Jente Ottenburghs
Wageningen

Een bril zou zo gek niet zijn voor oude bonobo's. Japanse wetenschappers ontdekten dat deze mensapen op oudere leeftijd last krijgen van verziendheid. Tijdens het vlooien van soortgenoten leunen de oudjes verder naar achteren, net zoals verziende mensen de krant met gestrekte armen gaan vasthouden om de kleine letters te kunnen lezen. De nieuwe studie laat zien dat verziendheid geen typisch menselijke kwaal is.

Verziendheid en andere ouderdomskwalen worden soms toegeschreven aan onze moderne levensstijl waarin we dagelijks uren naar schermen turen. 'Deze studie laat echter zien dat verziendheid geen gevolg is van onze levensstijl, maar een gedeelde eigenschap met de bonobo', zegt Mariska Kret van Leiden Universiteit en niet betrokken bij de nieuwe studie. Bonobo's krijgen last van

Bonobo's op leeftijd vlooien soortgenoten van een grotere afstand dan als zij jong zijn.

Foto Heungjin Ryu

verziendheid op dezelfde leeftijd als mensen, wanneer ze 35 à 40 jaar oud zijn.

Een anekdote ligt aan de basis van de Japanse studie die in het vakblad *Current Biology* is verschenen. Op een dag merkte bioloog Heungjin Ryu van

de Kyoto Universiteit dat het oudste mannetje van de groep zijn armen strekte tijdens het vlooien van een andere bonobo. Normaal doorzoeken bonobo's van dichtbij de vacht van hun soortgenoten. Vervolgens vergeleken de onderzoekers de vlooi-

afstand van veertien andere apen, die tussen 11 en 45 jaar oud zijn. Hoe ouder de bonobo, hoe verder deze naar achter leunde tijdens het vlooien. 'Het is erg knap dat de afstand tijdens vlooiende onderzoekers opviel. Ze waren hier namelijk niet naar op zoek.

Door diergedrag goed te observeren, kom je soms heel onverwachte interessante dingen te weten', aldus Kret.

In het wild sterven bonobo's meestal voor hun 40ste. In gevangenschap kunnen bonobo's hogere leeftijden bereiken. 'De oudste bonobo, Margrit, is naar schatting 65 jaar oud en vertoeft in de zoo van Frankfurt', vertelt primatoloog Jeroen Stevens van de Universiteit Antwerpen, die niet betrokken is bij de nieuwe studie. In Europese dierentuinen lopen wel meer bejaarde bonobo's rond. 'Er zijn enkele individuen waarvan we vermoeden dat ze verziend zijn', zegt Stevens, die het Europese fokprogramma (EEP) coördineert.

Vooralsnog worden er echter geen oogoperaties gepland. Stevens: 'De risico's van zo'n operatie en de logistieke problemen – je gaat niet zomaar eventjes met een sterke mensaap naar het ziekenhuis – wegen niet op tegen de baten. De dieren lijken er niet bijzonder veel last van te hebben.'